

tičke i vojne agresije. Kao što i sam autor ističe, "oslobađanje politike od mitova, laži, deluzija i krajnje neopravdavajućeg neznanja, nije dužnost samo Srba. To je univerzalna obaveza".

Majstorska i senzitivno napisana knjiga Branimira Anzulovića čini vrijedan doprinos u

pravcu ispunjavanja ove obaveze.

Mila MANCHEVA,

Centralni evropski univerzitet, Budimpešta

Preuzeto iz: *Islam and Christian-Muslim Relations*, vol. 13, br. 3 (juli 2002.)

S engleskog preveo: Aid Smajić

VRIJEĐAJUĆA PROVOKATIVNOST

Abdulvehab Medeb, *Zloupotreba islama*, prevela Nuriya Hadžić, IMIC – Rabic, Sarajevo, 2003., str. 203

Knjiga tuniškog književnika Abdulvehaba Medeba je prevedena na bosanski jezik pod naslovom *Zloupotreba islama*. Naslov knjige u francuskom izvorniku je *La Maladie de L'islam*, što znači *bolest islama*. Odim u naslovu, u cijelome tekstu je zadržana riječ *bolest*. To razumijevamo kao posljedicu reakcije koju je izazvala posjeta autora knjige Sarajevu ove godine. S obzirom da eksplicitno elaborira i analizira probleme muslimana koji su nastali na kraju vrhunca moći, odnosno kraju doprinosa koji su oblikovali muslimansku civilizaciju, Medeb tvrdi da se islamski subjekt, nakon što je postao svjestan svoje besplodnosti, ne može utješiti zbog gubitka moći.

Knjiga ima četiri poglavlja: *Razočarenje zbog gubitka premoći*, *Genealogija integrizma*, *Integrizam protiv Zapada* i *Zapadno isključivanje islama*. Abdulvehab Medeb naglašava kako islamski subjekt već nekoliko stoljeća nije stvaralac u području znanosti, a tehnikom je ovladao tek u postkolonijalnoj fazi. Koristeći se pojmom *prijestolnica svijeta*, što ga je izmislio Fernand Braudel, Medeb tvrdi da se taj pojam prije premještanja u Evropu odnosio na abasijski Bagdad u IX. i X. stoljeću, na fatimijski Kairo u XI. stoljeću i memlučki Kairo u XIII. i XIV. stoljeću. Nakon što je prijestolnica svijeta

prešla Sredozemlje i razvijala se na njegovoj sjevernoj obali, u gradovima Đenova i Venecija, sve više se geografski udaljavala od islamskog svijeta, smještajući se u Amsterdamu, Londonu i New Yorku. Muslimani su, tvrdi Medeb, već od XIV. stoljeća na djelu imali entropiju, ali su oni toga postali svjesni tek krajem XVIII. stoljeća s Bonaparteovim pohodom na Egipat. Islamki subjekt je prestao biti «aktivni davalac, postao je reaktivan, njime je ovladalo svojstvo resanti-mana, onoga koji prima, a nema načina da daje niti da djeluje potvrdno». Usprkos tome, Medeb navodi primjere tolerantnog odnosa iz osmanskoga perioda među religijama na primjeru supruge engleskog ambasadora pri Visokoj porti (1717.-1718.), gospođe Mary Montagu. Nakon razgovora s efendijom Ahmed-begom, kod kojeg je boravila tri sedmice u Beogradu, ona je ustvrdila da je situacija u Osmanskom carstvu pozitivnija nego u Evropi, naročito u pogledu vjerske trpeljivosti.

Cijela je galerija klasičnih likova koje autor poziva kao svjedoke u svojoj knjizi. Autor krizu u muslimanskome svijetu promatra iznutra, bez vanjskih upliva. On je, kaže, bio nemalo potresen kad je, pred njegovim očima, "došlo do ponovnog pokrivanja žena u jednoj od tvrđava slobode i zapadne kulture, u Francuskoj, u Parizu".

Autor smatra da je islamski subjekt ostao arhaičan, nije reformirao dušu, a usvojio je američki način života. Kao primjer, navodi Saudijsku Arabiju, zemlja čiji su urbani krajevici amerikanizirani, savezništvo prozapadno, a islam se zasniva na negaciji civilizacije koju je stvorio. Medeba čudi naporedno postojanje arhaičnog nazadovanja i aktivnog sudjelovanja u tehnici.

Medebu je zanimljivo savezništvo između Amerike i Saudijske Arabije čija je idila pomućena tek nakon rađanja *vehabijinog vehabije*. Ta osoba je iznevjerila učenje i uvukla se u drugu dimenziju američkog bića. Do rađanja protuzapadnjaštva je došlo u periodu između 1920. i 1930. Godine, u postupnom prelasku od općinjenosti do odbijanja. Poznati alim Rešid Rida (1865.-1935.) u mladosti je označavao vehabije kao krivovjerce, ali ih je, neposredno prije pobjede u Arabiji (1932.), označio pravim sljedbenicima sunneta.

Iako tvrdi da je informiran, Medeb navodi da u Arabiji nije ostao nijedan mezar *svete* ličnosti osim Vjerovjesnikovog u Medini. Tačno je da su vlasti porušile naslijeđe koje je svjedočilo muslimansku prošlost, ali su mezari h. Ebu-Bekra i h. Omera pokraj Poslanikovog, a.s.

Osnovna Medebova teza jest integrizam kao bolest islama. Uprkos zapadnim i kršćanskim konotacijama koje su važne za neologizme *fundamentalizam* (konzervativna struja u američkom protestantizmu od 1900. do 1920.) i *integrizam* (oznaka za poziciju katolika koji su odbijali reforme što ih je započeo Vatikan od 1950. do osamdesetih godina XX. stoljeća), Medeb fundamentalizmom naziva «selefijski duh, čije su pristalice nastojale modernizirati islam nastojeći sačuvati njegove osnove, povratkom u utopiju početka, a integrizam se primjenjuje na pokrete koji su proistekli tridesetih godina XX. stoljeća od *Muslimanske braće* i koji obuhvataju sva današnja islamistička i teroristička skretanja».

Medeb razvija tezu o genezi integrizma od Ahmeda ibn-Hanbela preko Ibn-Tejmije do Muhameda Abdulvehaba. Njihova učenja, pogotovo posljednje dvojice, vulgarizira i predstavlja ih kao usplahirene podstrekače koji svojim učenjem oduševljavaju gomilu. Muhammeda Abdulvehaba naziva prostačkim sljedbenikom Ibn-Hanbela i Ibn-Tejmije, kojeg, «s obzirom na njegovu duhovnu bijedu, ne bi bilo nepravedno prepustiti zaboravu». Autor govori o trupama Muhammeda Alija (1769.-1848.), egipatskog potkralja i osmanskih vlasti, koje su držale pod kontrolom područje Hidžaza i onemogućile stvaranje ideološke vehabijske države.

Medeb smatra da su Ebu-Ala Mevdudi

i Sejjid Kutb imali znatan odjek u sredinama današnjih integrista. Za njega je reislamizacija društva u Egiptu i savezništvo sa Amerikom, koji su išli ruku pod ruku, *egipatski paradoks*. Zaštitni znak toga fenomena je epizoda s prijevarom koju su predstavljale islamske banke koje su novčane investicije prilagođavale Božijem zakonu, koji zabranjuje uzimanje kamata. Medeb smatra da je svrha tih ustanova bila da odgovore na ideološki zahtjev, a trebalo je da pokažu islamsku narav sudjelovanja na tržištu. Ta su se lukavstva, tvrdi on, pokazala uzaludnim, jer se imetak iz tih zemalja oplođivao na berzama i prema pravilima berze. To je bila moda koja je trebala simbolizirati povezanost Egipta i Saudijske Arabije. On smatra da bi, da nije bilo petrodolara, ideja vehabijskog islama nestala u surovim pustinjskim predjelima.

Bolest islama koja je proširena po arapskom svijetu je posljedica *afganskih* Arapa. *Afganski* Alžirci su, kaže Medeb, u euforiji pobjede nad Sovjetima, u Peševaru, 1990. godine, osnovali Oružanu islamsku skupinu (*GLA*). Borci iz Afganistana su se raspršili svuda po svijetu. Zanimali su ih ratovi i u Evropi, u Bosni i Čečeniji.

Medeb smatra da je, ako ga nije organizirao, Bin-Ladin sigurno nadahnuo napad 11. septembra, a «nema sumnje da su to učinili muslimanski teroristi». On ismijava teze da su za tragične događaje u Americi odgovorne jevrejske ili druge tajne službe, kao što ismijava i teze da su za ubistva turista u Egiptu odgovorni *Mosad* ili druge tajne službe. Za njega nema dileme da je *bolest islama* dovela do rađanja terorističkih ideja među muslimanima. Medeb se ne slaže sa Bernardom Lewisom da su teroristi imali uzor u ismailijskoj skupini asasina, sljedbenika Hasana Sabaha. Oni, tvrdi Medeb, nikad nisu ubijali naslijepo i nevine žrtve. Njihove žrtve su bili političari, vojni zapovjednici, vjerski poglavari, upravno osoblje i intelektualci koji su bili dio sunijske vlasti. Sam Bernard Lewis navodi da u islamskom zakonu, predaji ili praksi nema mjesta ni za ljudsku žrtvu, ni za obredno ubistvo.

Autor je analizirao nastojanje vlada arapskih zemalja koje su saveznice SAD-a da istaknu razliku između terorizma otpora i, kako kaže, terorizma džihada. Medeb naglašava da su od tog razlikovanja štampa i arapska politi-

čka klasa napravili dogmu te je tako izgrađena prava mitologija mučeništva i samožrtvovanja. Autor je svjestan da se u savremenom Zapadu isključuje islamski doprinos razvoju ideja koje je srednjovjekovno mišljenje preuzelo od islama. Neki znanstvenici pokušavaju u svoje mišljenje uključiti i islamsku građu. To je činio i Jacques Derrida u javnim predavanjima o temi stranaca i gostoprimitstva. Isticao je potrebu da se ona sagleda iz islamsko-judeo-kršćanske perspektive.

Abdulvehab Medeb je tuniški književnik francuskog izraza. Svoju islamsku genealogiju križa s evropskom, koju je, kako sam kaže, izabrao. Tako se naslijeđeno i izabrano kombiniraju unutar jednog bića. Njegova knjiga je provokativna, do bola upozoravajuća, često vrijeđajuća. Iako se Medeb bori protiv pojednostavlivanja, njegove pojedine teze više su odraz emotivnog naboja i nategnutog nastojanja da se pokaže objektivnim intelektualcem negoli ozbiljnim analitičarem stanja u islamskom subjektu. On je islamski subjekt reducirao na nekoliko osoba, a *bolest islama* je postavio kao generalni pojam i problem. Možemo ga smatrati evropskim ljevičarem koji u zemlji paradigmi slobode izražava svoje čuđenje što je generacija francuskih muslimana porijeklom iz Magreba otkrila da su drukčiji i da će teško biti integrirani u društvo. Žene su odlučile svoju pripadnost iskazati nošenjem mahrame. Čudi se tome, isto kao što se čudi zakonu po kome je ženama u Saudijskoj Arabiji zabranjeno upravljati automobilom!!!

Nošenje mahrame u objektivnom intelektualcu Medebu izaziva potresenost. Jedni zabranjuju ženama voziti automobil, a drugi nositi mahramu. Koja je razlika???

Priznajući mu značajnu moć zapažanja, komparacije i analize, uočavamo da Medeb jednostrano gleda na problem. Unutarnje sagledavanje problema islamskog subjekta nije dovoljno, taj subjekt nije slobodan, on zavisi od demokratskih režima, čiju blagonaklonost uživaju intelektualci poput Medeba. Integrizam kao *bolest islama*, kako je naziva Medeb, ne podržavaju zvanične, tradicionalne institucije. Može li integrizam biti posljedica očaja, poniženosti muslimana u mnogim dijelovima svijeta koju svakodnevno gledamo putem malih ekrana? Muslimani ne mogu sami izići iz krize u kojoj se nalaze. Medeb daje dijagnoze, ali ni on, ni drugi ne daju rješenja zato što su svjesni da se zapadnoevropski modeli liberalne demokratije sukobljavaju sa interesima petrodolara. Medeb u islamskom diskursu preferira sufijsku mudrost bniarebijevskog tipa. Kao takva, ona je njegovom okruženju zanimljiva na nivou apstrakcije, a iskustvo je pokazalo ništa više od toga.

Medebova knjiga je pisana nabrzinu, kako i sam autor priznaje. Ona nije i ne može biti štivo koje će doprijeti do ušiju integrista, niti će, medebovski kazano, izliječiti *bolest islama*.

Prijevod je mogao biti standardiziraniji, a arapski pojmovi prilagođeniji duhu našeg jezika.

m

Nedžad GRABUS